

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA PRILOGA PONEDELJSKE IZDAJE »JUTRA«

ST. 1.

V LJUBLJANI, 4. JANUARJA 1936.

KNJIGA 19

Filmska umetnica PATRICIA KING

JETIKA V ČLOVEŠKI ZGODOVINI

DR. TOMAZ FURLAN

Velike kužne epidemije so za civilizirano človeštvo praktično izumrle. Neki več niso predmet medicinskega raziskovanja — bolje od zdravnika jih poznajo zgodovinarji. V reviji »Življenje in svet« je izhajala pred kratkim časom zanimiva zgodovinska razprava o kugi na Slovenskem*), gotovo pa ni danes v vsej Sloveniji niti enega zdravnika, ki bi na lastne oči videl eno samo »črno smrt.« Prav tako bo s črnimi kozami. Sam nisem videl niti enega bolnika s to boleznijo, pač pa hoče še mnogo kozavih po naših cestah. Naši otroci pa niti teh ne bodo več poznali.

Gotovo bo zanimal čitatelje najkrajši izvleček iz splošne epidemiologije, preden preidemo k obravnavi našega naslova. Stvar je po svoje zanimiva, potrebno pa je v tej zvezi poudariti, da je razumni človek-zdravnik 19. stoletja doprinesel več k redu in varnosti civiliziranega človeštva s tem, da nas je rešil vedno in od vseh strani grozečih kužnih bolezni, kot vsi drugi razumniki. Ko bi karikatunisti vedeli, kakih heroji so bili v tistih časih zdravniki, bi jim odpustili neumnosti, ki gotovo niso prekašale svoje dobe. »Kuge, lakote in vojske — reši nas o Gospod« smo molili v litanijah. Ali ni čudno, naravnost nerazumljivo, da smo s pomočjo človeškega razuma rešeni kuge in lakote, dveh najhujših božjih šib, vojska pa — ki je vsaj na videz čista človeška šiba — postaja od desetletja do desetletja strašnejša. Kje so vzroki, da kapitulira človeški razum pred samim seboj?

Kuga je nastopala v valih, ki so hiteli od vzhoda proti zapadu. Ko se je pomiril en val, je izbruhnil drugi nenedoma kot požar sredi noči, se razlil na vse strani in brez odjeka zamrl. Tako se je ponavljalo dolga tisočletja. Strah in groza, ki je objela človeštvo, nam je zapustila dovolj pisanih in kamenitih spomenikov, da nam je zgodovina kuge razmeroma najlažje dostopna. Kolere ni potreba posebej omenjati; širila se je podobno kot kuga, le z manjšo silo in manjšo umrljivostjo. Človeški razum, urejena družba je temu tisočletnemu valovanju, prihajajočemu iz os-

DR. TOMAZ FURLAN

rednje Azije in iz Indije, napravila definitivni konec.

Črne kozice je iztrebil Anglež Jenner, oče cepljenja proti kozam. Danes razsajajo edino še na Angleškem, ker na Angleškem nimajo obveznega cepjenja. Nihče ne more biti prerok v domači vasi!

Iz zgodovine ošpic vemo, da je to ena najnevarnejših bolezni za one narode, ki še niso prišli v dotik z njimi. Indijanci v Severni Ameriki so utonili v valovih njihovega morja; kar je ostalo, je uničil alkohol, jetika in puška. V dobrih 30 letih je bil iztrebljen narod, ki je sigurno štel desetine in desetine milijonov. Danes jih umetno gojijo kot dragoceno starino v Narodnem parku v bornem izumirajočem ostanku tristo tisoč oseb. Pač strašna usoda velikega ljudstva! Ko so na otok Island prišle prvič ošpice, je umrlo staro in mlado.

Indijanci so se nam oddolžili — vsaj tako se zdi — s sifilido, ker je okoli l. 1.500, torej po odkritju Amerike, čisto nenedoma izbruhnila epidemija sifilide v najstrašnejših oblikah. V kratkem desetletju se je razširila po vsej Evropi, po nazivih, ki so jih ji dali, je dobro razvidna pot njenega širjenja. (Španska bolezen, francoska bolezen, napoljska bolezen, nemška bolezen). V zgodovini papežev bi čitali sigurno druga imena, da ni Cesare Borgia, sin Aleksandra VI. stal ob smrtni postelji svo-

*) Gl. zis, knj. XV in XVI. Op. ur.

jega očeta, smrtno bolan na tej bolezni. Takrat ob svojem izbruhu je bila bolezen tako strašna, da ji je bolnik lahko podlegel v nekaj mesecih. Danes je to nemogoča stvar. Mereškowskijev »Lionardo« je ravno s tega vidika prezanimiv. Danes po 400 letih se je valor vanje pomirilo, toda še nekaj stoletij bo trajalo, da bo bolezen izumrla popolnoma. S pomočjo modernih zdravil in s pomočjo bolnikovega sodelovanja bi jo lahko zatrl v eni človeški generaciji.

Za davico in škriaticko smo bili trdno prepričani, da je moderen način zdravljenja preprečil stari način sunkovitega nastopanja, toda zmotili smo se. Ravno v zadnjih letih je nastopil zopet nov val, ki se še vedno dviguje. Bog ve koliko sto in sto valov se je že prelivalo in bož ve zakaj so se prelivali. Domnevno že premagana bolezen zopet preti.

Tropski kraji so opasni mnogo bolj zaradi svojih najmanjših sovražnikov bacilov, kakor pa zaradi tigrov in levov. Mnogo od teh bolezni je že ozdravil belj zdravnik. Nemci so se oddolžili za iznajdbo marsikaterega smrtonosnega orožja, posebno pa strupenih pilnov, z iznajdbo, ki predstavlja za trope največji blagoslov, z iznajdbo germanina. S to pridobitvijo je šele omogočeno kultiviranje in kolonizacija tistih predelov osrednje Afrike, v katerih divja spalna bolezen.

Usodo malarije poznamo. Nismo je še zatrl, toda zdravljenje nam ne dela nobenih težav, odkar poznamo kinin. Da celo gobam (lepra) tej najstrašnejši bolezni starega in novega testamenta, se zdi, da smo že otipali ranljivo mesto.

Veseli časi nam prihajajo nasproti! Kmalu se nam bo čudno zdelo, če bo kdo umrl zaradi bolezni in ne zaradi starosti; in nazadnje se bomo najbolj čudili, da medicina še vedno nima zdravila proti starosti. Možno dobimo tudi tega. Zakaj ne? No, potem bo pa res čudno!

Kaj pa jetika? V vprašanju jetičke ljudje mislijo, da je jetika kakor vsako zlo od vedno in bo ostalo za vedno. Pa smo ravno pri sifilidi povedali, da to zlo ni od vedno, da je razmeroma mlado, staro komaj dobrih 400 let in da se par sto let ne bo preživelo. Moj oče mi je zatrjeval, da je v njegovih mladih letih (1880—1890) pri nas vse umiralo

na jetiki, da je takrat bilo še mnogo hujše kot je danes. Na drugi strani pa poznamo primitivne prirodne narode, ki se jih tuberkuloza še ni dotaknila. Zagotovo pa ne poznajo sušice v naravi živeče opice, ki pa v ujetništvu redno umirajo za pljučno tuberkulozo. Nastane vprašanje, kako se širi tuberkuloza, ali so pri njej poznani tudi valj kakor pri drugih boleznih ali pa je to morda stalno zlo, ki zahteva vsako leto svoj krvni davek v približno enakih porcijah.

Pri naših zgodovinskih raziskavanjih nam služi spomenik, ki je zanesljivejši, verodostojnejši od vseh pisanih in zidanih spomenikov — kostna tuberkuloza. Po sledovih teh spomenikov se nam je posrečilo dokazati, da je tuberkuloza bolezen vseh kontinentov in vseh onih tisočletij, v katerih je človek že gradil svoja kulturna prebivališča. Nič ne vemo o kozah pri pračloveku, nič določnega o kugi in oslovskem kašlju, jasno in nedvomno pa vemo, da je človek iz mlajše kamene dobe, (to je ca. pred 7.000 leti) trpel na tuberkulozi.

Za to važno ugotovitev se imamo zahvaliti anatomu Bartelu, ki je dobil v roke človeško okostje iz okolice Heidelberga, zakopano globoko v plasteh mlajše kamene dobe. Hrbtenica tega okostnjaka je izbočena v obliki grbe, kakor jo poznamo kot posledico tuberkuloznega obolenja hrbteničnih vretenc. Bartel je hrbtenico prepariral in dognal, da je četrto in peto prsno vretence razbito in nato zopet skupaj zraslo v obliki grbe, ki je tipična za tuberkulozo. Na ta način je tuberkuloza dokazana kot poznana najstarejša bolezen človeštva. Vendar je ta najdba popolnoma osamljena. Morda je bilo obolenje tega pračloveka zgolj slučajno? Nobena pot ni poznana, ki bi peljala tuberkulozo iz kamene dobe v kasnejše kulturne centre na zapadu.

D A L J E

REKTORAT VARSAVSKE UNIVERZE

je razglasil, da si je zavod z odredbo predsednika republike nadel uradni naziv: Univerza Jožefa Pilsudskega. S tem se je vseučilišče v Varšavi obenem z univerzo Stefana Batorija v Vilnu, univerzo Jana Kazimierja v Lvovu in Jagelonsko univerzo v Krakovu uvrstilo v vrsto onih, že skoro brezštevilnih poljskih javnih zavodov, ki nosijo imena slavni in narodno zaslužnih mož.

S. B.

NOV NIPONSKI VAZAL

Po dobro premišljenem načrtu modrega starca Tanake, ki je Niponcem za bližnjo bodočnost začrtal za visoki smoter zasedbo vse Azije, za daljna stoletja pa nadvlado nad vsem svetom, nadaljuje mikadovo carstvo svoj zmagoviti pohod na azijsko celino. V zadnjih štiridesetih letih so Niponci dvakrat z oboroženo silo vdrlj na azijsko celino, toda kitajsko-niponska vojna jim ni prinesla klub zmagi ničesar, rusko-niponska pa je bila tako nevarno in tvegano podjetje, da Niponci menda ne bodo zlepa zopet poskusili staviti svojega obstoja na kocko. Res so tudi to pot porazili svojega nasprotnika, toda plen ni bil tako velik, da bi odtehtal ogromne človeške in materialne žrtve. Pač pa so se Niponci v rusko-niponski vojni obogateli za dragoceno izkustvo, da z evropskimi velesilami le ni tako enostavna igra, kakor bi se zdelo na prvi pogled. Niponci tudi dobro vedo, da se

SEVERNOKITAJSKJE AVT. POKRAJINE

MLADA KITAJCA V PRAŽNJI OBLEKI

imajo za svoj uspeh proti Rusom zahvaliti velikanski razdalji med središčem ruske moči in med mandžurskim bojiščem ter v veliki meri tudi notranjim krčem, ki so tedaj začeli pretresati veliko rusko carstvo.

Odslej so se vrgli na diplomatski način pridobivanja dežel, ki je v tem, da se trošijo znatna sredstva za podkupovanje odločilnih oseb in na čakanje pripravnih političnih konstelacij, ko se da brez večjih neprilik napraviti velik korak naprej. Videli smo, da se čuti, da Niponci že toliko jake, da zasledujejo z tedko brezobzirnostjo svoj načrt, naj se njihova država član Društva narodov ali ne. Oni že toliko poznajo svetovno politiko, da vedo, da se močnemu, odločnemu in v vseh pogledih neodvisnemu ni treba bati nikakršnih sankcij, ki jih predvideva ženevska institucija.

Ko so si osvajali Mandžurijo, so čisto brez vsakih pomislekov vdrlj na kitajsko tla pri Vuzungu, da so Nanking prisilili k bolj prienljivemu stališču. Vedeli so, da za Kitajsko ne bo n'čje mignil niti z mezinem, dasi je član ženevskega društva. Pri tej priliki so mandžursko ozemlje zaokrožili s pokrajino Džeholom, po-

udarjajoč, da vse to ni prava Kitajska, marveč davna očetnjava prednikov cesarja Pučija, torej zasebni fevd njegove dinastije. Naglašali so, da je prava meja Kitajske znani Veliki zid, ter za trdno obljubili, da preko te meje nikoli ne bodo šli, — ako ne bo to potrebno, da se zaščitijo niponski življenjski interesi. Ta fraza je čisto evropska in Evropa jo je vzela na znanje, vesela, da je mandžursko vprašanje prišlo z dnevnega reda,

menjo reko (Šansi in Hopej), peti del nove države, Šantung, pa se razprostira celo globoko na desni breg dolinega teka omenjene reke. Niponci so učinkovito podprli avtonomistično akcijo z dvema kovinama: z zlatom in z železom. Njihova industrija namreč silno rabi premoga, železa in drugih kovin, ki jih ima ta predel Kitajske v velikanskih, skoro neizčrpnih ležiščih. Niponci upravičeno govorijo o življenjskih interesih.

KITAJSKI VOJAK UŽIVA RIZ

Komaj je bila nova tvorba mandžurskega cesarstva nekoliko urejena, se je takoj pokazalo, da življenjski interesi Niponske zahtevajo nadaljne osvojitve kitajskega ozemlja. General Doihara je dobil nalog, da stvari novo »samostojno« državo iz petih severnih pokrajin, ki so se naveličale prenašati vlado juga in streme iz vse duše po samostojnosti v senci niponskih balonetov. Sveti Veliki zid zdaj ni bil več kakaka ovira: dve pokrajini Čahar in Suijuan, ležita onstran zidu, drugi dve med Velikim zidom in Ru-

Ostale velesile so malce razburjene, kajti predstavljale so si delitev Kitajske nekoliko drugače. Pogodba devetih sil in pogodba »open door« (odprta vrata) je odmerjala vsem enake pravice. Tokio trdi, da pogodbe niso prekršene, ker te ne predvidevalo in ne prepovedujejo osamosvojitve kitajskega severa izpod nankinške južne vlade. Položaj je zopet spretno izbran: niti Evropa niti Amerika sedaj ne moreta poseči vmes, obe imata svojih skrbi čez glavo. Moskva pa z veliko skrbjo gleda na to niponsko početje.

Zapadna meja države petih pokrajin leži namreč ob istem poldnevniku, kakor Bajkalsko jezero. Notranja Mongolija nudi dovolj možnosti za letalska oporišča in za operacije v smeri ruske Mongolije. Ruska fronta od Vladivostoka do Čite se je po-

daljšala skoro za istotoliko dolžino in Sovjeti spoznavajo, da gre niponski klin na zapad in ne na sever proti Čiti in Habarovsku. Daleč je sicer še Altaj in Turkestan, toda Niponci so dokazali, da znajo delati skoke po tisoč kilometrov.

VEČNA PREMENA — V NAS

STANICE, KI SE NE OBNAVLJAJO — »VSAK JE TOLIKO STAR, KOLIKOR SE CUTI SAM«

Na cesti srečamo znanca, ki ga nismo videli že leta. V 90 izmed 100 primerov bo eden prvih stavkov v razgovoru: »Prav nič se niste spremenili!« Ta stavek, kolikor je mišljen iskreno je lahko točen, kar se tiče vnanjosti, vedenja, življenjskih navad, v drugem oziru pa je gotovo napačen: kajti noben človek ne ostane niti leto

70 letnega starca je res le malo podobno telesu, ki ga je imel v svojih mladeniških letih. Vendar pa so tudi stanične vrste, ki se tvorijo samo enkrat v življenju in jih potem ne nadomeste nobene druge enake stanice, ko so dovršile svoj razvoj. To velja zlasti za živčni sistem. Že zgodaj izguba živčne stanice sposobnost delitve in s tem razmnoževanja. Vsaka stanica v možga-

Na levi: stanica v začetku opazovanja. Na desni: stanica je začela rasti z delitvijo

dni samemu sebi enak, stanice njegovega telesa propadajo in se tvorijo vedno znova, telo se neprestano spreminja, tudi če tega ne opazimo. Mnoge teh stanic so že v naprej naravnane na to, da bodo opravljale svojo službo le omejen čas in potem umrle, da jih zamenjajo podobne stanice. To velja v prvi vrsti za rdeča krvna telesa. Njih življenje traja komaj nekoliko tednov.

Prav tako omejeno življenjsko dobo imajo stanice naše vnanje kože. Te stanice kmalu odmrejo, otrdijo in so nekaj časa telesu nekakšna zaščita, dokler jih telo samo ne odvrže. Ta izguba pa se naravno vedno znova nadomestuje z novimi stanicami.

Ta opazovanja nas uče, da se človek v teku let popolnoma »obnavlja«. Telo

nih ali v hrbtničnem mozgu živi skoraj tako dolgo kakor človek sam. Dana pa je tu možnost, da se stanice ki so nastale v mladih letih v možganih, ne pritegnejo takoj k delu, temveč ostanejo dalj časa v rezervi za poznejše delo. Te domneve pa še niso dokazali.

Razumljivo je, da se na stanicah ki dosežejo visoko starost, ne da bi se obnavljale, še posebno dobro dačo opazovati pojavi obrabe. V stanicah možganov se odlagajo neki »odpadki« presnove, ki končno zavrejo delovanje stanice. Včasih jih lahko opazimo tudi neposredno pod drobnogledom. So to kupčki temnih zrnc, ki jih imenujejo »starostni pigment«. Prve sledove tega pigmenta zapazimo že zelo zgodaj, že

pri 10 do 15 letnih otrocih. Prvi »pojavi starosti« so torej zelo zgodnji.

Vsak izmed nas je gotovo že izkusil, da mu čas poteka dozdnevno tem hitreje, čim bolj se stara. »Leto« pomeni za desetletnega otroka nedvomno dosti daljšo »subjektivno dobo« nego 10 letnemu človeku, ki na svoje rojstne dni nevoljno ugotavlja, da je zadnje leto poteklo spet neverjetno hitro. Da gre za resnične razlike med »pravim«, astronomskim časom in »telesnim časom« mladega in starega človeka je znanost ugotovila prav v naših dneh. Učenjaki govore sedaj v tej zvezi o »fiziološkem letu«. Pokazalo se je n. pr., da se rana določene velikosti 10 letnemu zaceli v četrtini časa, ki je potreben 50 letnemu za enako veliko rano. To pa pomeni s fiziološkega gledišča, da mine 50 letnemu čas štirikrat tako hitro kakor 10 letnemu. Iz te hitrosti celitve je mogoče »fiziološko starost« nekega človeka to je starost njegovega telesa. Zadevne preiskave in poskusi z neštevilnim! pacienti so pokazali v 80 odst. vseh primerov, da se je račun fiziološke starosti skladal z rojstnim listom. Rane so se celile v času, ki je prihajal za vsakokratno pravilno starost v poštev. Bili pa so poleg tudi pacienti, ki jim je bila telesna substanca znatno »mlajša« ali »starejša«, s tem v skladu je bil tudi njih »celitveni indeks«. Znanost je na ta način dokazala še enkrat točnost starega ljudskega reka, da »je vsakdo toliko star, za kolikor se sam čuti«.

Poleg »dolgotrajnih« sprememb našega telesa, obstoje tudi kratkotrajne, ki potekajo v določenem ritmu. Sem je prištevati ne preveč znano dejstvo, da je človeško telo zvečer krajše nego zjutraj. To je v zvezi s pokončno človekovo hojo. Med vretenci v hrbtenici so mehkejša ploščice, ki se zavoljo pritiska od zgoraj malo stisnejo, tako da se vsa človeška postava za malenkost skrči. Med ležanjem pa se telo spet raztegne.

Kakor pa se spreminja v teku let in dni posamezen človek, tako se spreminja tudi človeštvo kot celota. Saj vemo, da človek v pradavnini ni bil podoben današnjemu, temveč da je z razvojem silno dolgih dob dobil današnjo obliko. Kako pa bo v bodočnosti? Na to znanost ne ve točno odgovoriti, vse pa kaže, da je razvoj človeka — kakor tudi višjih živali — v bistvu končan. V 10.000 letih in še pozneje človek ne bo dosti drugačen nego danes ta dan. A če bistvenih

sprememb v velikem ne bo, je prav mogoče da se spremenijo razne podrobnosti in lastnosti — tako n. pr. glede velikosti postave, množine možganov i. t. d. Dokaz za možnost takšnih sprememb je v znanem dejstvu, da se je povprečna življenjska doba človeka v zadnjih 2000 letih bistveno spremenila. Rimljan v tretjem, četrtem stoletju po našem štetju je živel povprečno 22 let, življenjska doba civiliziranega človeka pa je bila okrog l. 1880. že 37 let, nekaj čez, danes pa znaša pri moških povprečno 56 let, pri ženskah celo 59 let! To bo seveda v zvezi z novimi medicinskimi in higijenskiimi spoznanji.

Po razpravi dr. W. Sieverta-k

NOVO LETO

ROSA NA SITU

Rosi za rastlinsko rast niso pripisovali prevelikega pomena, a kakor kažejo poskusi Bavarskega zavoda za gojenje in zaščito rastlin v Monakovem, rastlina rose za svoje življenje naravnost potrebuje. Po rosi prihaja v liste in s tem v rastline namreč čista brez soli, ki izenačuje prevelike množine soli, ki jo korenine dovajajo rastlini s talno vodo. To izenačenje je po današnjem naziranju eden izmed glavnih pogojev za zdravo rast pre mnogih rastlin.

Tudi količina vode, ki jo dobi rastlina z roso, nikakor ni majhna. Omenjeni zavod si je izmislil poseben merilnik, da bi lahko ugotovili, kakšne so te količine. Je to isto iz žime, ki se v dobi rasti razpne v vodovodni legi. Po meritvah janskega leta so znašale količine rose v mesecih od maja do septembra skoraj 10 odst. dežja, v septembru, ko je bilo najmanj dežja, pa je znašala ta količina celo 41 odst. Dva in dvajset rosnih noči je dalo na hektar krompirjevega polja 171.000 l vode, posamezna krompirjeva rastlina je je dobila 3.61.

KONEC INVALIDA KASTORJA

JOŽE KERENCIO

Kjerkoli se prikaže, ne pozabijo nanj. Po teh ravninskih vaseh je vsepovsod poznan. Doma je nekod v hribih. Pravi, da ima ženo in grunt. Ženo priznava, grunta nima, pravi, pač pa sedem otrok in koder hodi, berači zase, za ženo in za sedem otrok.

Poznajo ga. Včasih ga dražijo, otroci mu nagajajo, vendar se smili vsem zaradi svojega obnašanja in svoje gniloba.

Polovico pljuč je izgubil na fronti in po lazaretnih, ostala mu gnijajo. Vendar je glasen. Na vse grlo kriči, ko pa mu poide sapa, umolkne. Takega ga poznajo že več let in vedo, da bo tak ostal do konca. Pljuča mu bodo gnila, on bo hodil po svetu, moldeoval, se zahvaljeval, kričal in preklinjal, kradel, se smejal in jokal, popival in se v obcestnem jarku treznil, mahal s palico in z rokami, ves trd in dobrovoljen, šilil med ljudi, pa se jih boječe izogibal. Tak bo invalid Kastor do konca.

Včasih se smeje, včasih pa je hudobno osat. Razkazuje svoje smrdljive prsi, skozi gumasto cevko se mu cedi gnoj in včasih kri, pred ljudmi se napihuje in muči, da prevzema navzočne usmišljenje.

Kadarkoli se prikaže, se čudijo, da še živi. To je Kastorju všeč in rad kriči na vse grlo, da bo živel še sto let. In ljudje se zabavno smejejo, ga dražijo, mu darujejo, in tako se razvija vse Kastorjevo življenje v nekem na pol umirjenem ritmu, dokler se ne bo zaključilo s smrtjo, ki bo pač nekje sredi ceste, zakaj doma Kastor ne vzdrži. Vsi vedo, tudi Kastor, da se je življenje tako zasukalo tedaj, ko so gnali cele vasi na fronte, da so se borili za cesarja, ki ga nihče ni videl. Pregloboko pa vsi ti ljudje niso vrtni za takimi in podobnimi zadevami. Tudi Kastor se ni nikoli dvignil v svoji okoreli duševnosti. Iz bolečin porojena strast ga žene po svetu.

Konec je blizu. Kastor niti ne slutiti. Lep dan je. Po cesti hodi. Same majhne vasice leže tod okoli. Sredi sadovnjakov so hiše, okoli vasi so polja, tu in tam krpe šum. Sredi nekaterih vasi so cerkve in šole.

Kastor leze po cesti. Pripode se otroci iz šole. Razigrani so. Kastorja poznajo. Stoodstotni invalid! kriče po njegovo mimo njega. On se pa noče zmeniti. Sliši dobro in oči se mu lokavo bliskajo.

JOŽE KERENCIO

Premišlja, kako bo katerega zgrabil in zlasal. Potem preti s palico. Ustavi razgleduje se, nato zaluča med otroke palico, da se razbeže. Otrok pobere palico, gruča zatuli in zbeži. Kastor hoče kričati, jeza mu zapira grlo, ko se opoteka za otroki.

— Hej, invalid Kastor! Palico! Raztrgane hlače!

Požene se za njimi, kolne in stoče:

— Mojo palico sem!

— Srajco vrnite! Tisto ukradeno!

Invalid jih hoče dohiteti.

— Tat! kriče in so že daleč pred njim. V daljji zagleda Kastor voznika.

— Ko bi jim vzel palico, jecija. Vidi, kako se otroci smukajo okoli voza. Zda, ko bi, misli Kastor. Maha in stoče, jecija naproti vozniku, a ta ne razume, brezbrizno kima, ustavlja voz, se smeje in bodri invalida, naj pohiti za otroki, ki se izgubljajo med hišami.

— Čigavi so? stoče Kastor.

— Ne vem, se smeje voznik.

— Stoodstotni invalid sem. Pogledajte!

— Le pusti, dedec, ne kaži se! Sem že videl, sposodiš si tudi kaj.

Kastor ne razume.

— Le čakaj, saj te bodo v vasi. Že veš zakaj. Tat!

Voznik požene in se smeje zbežanemu Kastorju.

Invalid misli na palico in na ljudi, ki se jih boji. Mahoma mu je neznosno na svetu. Ozre se v vas pred seboj, ozre se

čez polje in za voznikom, potem se skobaca čez jarek, sede, težko vzdihuje, utrujen in razbolen, v grlu ga silovito žge in peče. Čuti, da je na smrt truden in brez moči, oči se mu orose, solze zdrknejo po razoranem licu in invalid Kastor resnično joká, čisto tiho.

Ko se razjoče, je poln togote. V mislih preklinja svet, vojne in cesarja, svoje življenje, dokler se mu nabrana nejevolja ne izlije v ogorčen odpor. Dvigne se in je v tem hipu brez strahu. Nikogar na svetu se ne boji. Hoče v vas. Naj mu

vrnejo palico, krivčniká. In čeprav ga ubijejo. Invalid Kastor je ta hip junak.

Oči zastirne na cesto. V prahu leži njegova palica.

Kastor krične, mašha na hrbtu zabinglja, ves radosten zgrabi palico in briše z nje prah. Zdaj se vse njegovo življenje zasučé okoli palice. Nobenega sovraštva ni več v njem. Samo truden je. Zazre se v popoldansko sonce, zlezé čez jarek in se stegne v travo.

D A L J E

J. WOHLFAHRT

DRUŽINA. (lesorez)

NOVO LETO V ANAMU

Kadar je konec zime, slavijo celih 7 dni praznik »Tet« ali po naše Novo leto po velikih mestih v Tonkinu in Kočinčini, v bivši prestolnici Hué kakor po deželi. To pa s tako vnemo kakor ob času, ko so Anamci plačevali davek in se poklanjali kitajskemu viadarju, ki jih je trdo vladal.

Kdor je bil ob Tetu v Indokini, je šele mogel prav spoznati, kakšen pomen imajo te starodredne, obredne slavnosti za tamkajšnje rumene možičke, pa naj si bodo izobraženi mandarini, delavci po mestih ali njaki (kmetje) po rižnih poljih.

✱

V dobi med koncem in pričetkom leta je vse ozračje v deželi spremenjeno. Hiše se pobelijo na novo, možje in žene naglo križarijo po ulicah. Eni nosijo pod pazduho veličastno, zakomotano igračo, drugi previdno držijo zavitke džostikov (dišečih kadilnic), cele zvežnje zaobljubnih papirjev, sadja, slaščic. Božičnega drevesa v Anamu ni, pač pa imajo blesteči zrezljani žrtvenik prednikov, ki ga vsakdo, bogatin ali siromak, okraši po svojih najboljših močeh.

Navsezgodaj jamejo pokati petarde: kuharji, postrežčki, vsa služinčad jih meče kakor za stavo. Ropota, kakor bi strojnice ščeketaše. Brez takega streljanja ni nobene anamske svečanosti.

Ulice, drugače tako živahne, so danes prazne. Najubožnejši kulij, najnesrečnejši vozač bi se smatral onečaščenega, če bi delal ob teh praznikih. Vse ljudstvo počiva, si privoščijo obilo dobrega, jedače in pijače, čez teden pa se poprime zopet trdega dela.

Za tako veseljačenje pa je treba kajpak precej denarja. Najskromnejši parija si ga izposodi, hrani paro za paro oziroma sapeko za sapeko, berači ali celo ukrade. Kaj za to, samo da ima čim dostojno pirovati in žirovati na novo leto.

Otroci si tudi znajo pomagati, da si morejo kupiti. Prejšnji večer okoli polnoči se razbegnejo po hišah in moledniki - koledniki prosjajo v skupinah, pred njimi hodi tovariš, nesoč bambusovo cevko, kamor meče podarjene novce, medtem ko jata vrešči staro kolednico:

»Gospod in gospa, glas iz neba, nam vleva tako, naj veselo leto voščimo. Če

ogenj ni ugasnil vam v peči, odprite nam vrata in dovolite, da vstopimo! Naj Buddha vam da dosti let v sreči, podari vam lepih otrok, kakršne vidimo na podobah! Želimo vam pip iz slonove kosti in pa da bi se vozili čez reke na barkah, ki jih stražijo zmaji.«

Po vseh hišah je požrtija. Po zidovih so nalepili npravstvene rečenice, pisane v zlatih črkah na rdečem papirju; kadilo se žge na oltarju pradedov, kjer se šopirijo banane, oranže, kašnice (frc. sapotille, n. Breiapfel) sredi sinjkastega dima.

Uživajo pa položeno svinjino in sočne klobase, ovite v metove liste (»nem«), slastoustijo se mandeljnovce kolače iz karameliziranega sladkorja, posladkorjene korenčke (imber, inguer) itd. Ta teden ni nobena stvar predobra. Kazati je treba vesel obraz, da privabiš dobre duhove. Ogniti se moraš vsaki nevšečni besedi, ki bi utegnila neugodno vplivati na bodoče dni. Vsakdo pazi na svoj jezik. Rabijo se samo ljubeznive rečenice, opuščajo sleherni trd izraz ali neprijetno misel. To je zlata doba za otroke, ki smejo biti nadležni ne da bi jih starši oštevali ali kaznovali. Najhušji sovražniki se na ulici pozdravljajo z vijudnim nasmehom ali celo s prisrčnostjo. Oblačijo se v svetle, ljubeznive odtenke. Predvsem pa ne v bežo. Belina je barva žalosti, zato je strogo prepovedana. Primerjaj dramo »Krog s kredo«. Po končanem tednu je vse nastlano, kajti tudi metla je počivala.

Ali žal, naporno življenje na polju se bo spet pričelo. Žepi so prazni, ljudje so brez premisleka trčili, igrali so ba-kuan in pogosto izgubili ves svoj »sveti imam«. Zdaj bo treba vrzeli zmasati. Poštenjaki bodo rabotali brez oddiha. Zmikavti — tudi takih imajo v Anamu — pa si bodo hitreje pridobili pistrov. Kraja se bo maočila. Zato se naslednji mesec, februar, imenuje tatinski (enmat).

✱

Po vaseh so novoletne veselice še slovesnejše. Slavnost se prične s tem, da zasadijo bambusovo preklo pred pagode in pagodčne bržko se razlegne strel iz topa za znamenje. Strel opozarja rajnike, naj se udeležijo slavnostnih obedov in obredov. Kaj pa bambusova palica? Smatrat jo je za čarjvo, ki prepodi zle duhove, da se ne poastije jedi, po-

klonjene prednikom. Po velikih mestih hodijo ljudje malo v pagodo, po selih pa je Buddhov oltar obložen z darili in žrtvami.

Imenitniki so poverili dvema kučema nalogo, da pripravita čaja, skuhata lepkega riža in spečeta kolačev. Bonzi pa razpostavijo te jestvine na žrtveniku med cvetjem zaobljubnimi papirji od zlata in srebra kakor tudi dišavnim lesom.

Navsezgodaj zažgo žostilke — kadilne cevi — in bonz poklače vernike k molitvi, bijoč po lesenem gongu. Po rituel-

nem padanju na tla pred Buddhovo soho vzamejo vse jedi z oltarja, papir pa pustijo. Zreci se mastijo z izbrano hrano, ki so jo vrli seljaki pobožno prinesli v pagodo.

Pred vsako hišo pokajo žabice. Rižev alkohol, topli čum (chum) razveže jezike. Star popotni pevec zapoje ljubavno popevko in se spremlja na enostrunko (monokord) ali na kitaro. Rahla saspica šušti po bambusovju, jasmín opojno diši, fantje in dekleta dobivajo pogum...

N. K.

S K O K V O G E N J

Iz osebnega izkustva ali vsaj iz Jurčičevega spisa »Kres pri Slovencih« veste, da ponekod pri nas mladi ljudje čez ogenj skačejo in starejši jim pri tem prerokujejo. Pri drugih narodih, ki so precej daleč vsaksebi, n. pr. Aitutaki, eden izmed Cookovih otokov v Pacifiku, otok Maurice v Indskem oceanu, in otoček Mbenga v skupini Fidži, ležeč južno od otoka Viti Levu, pa ljudje celo pešačijo po razbeljenem kurišču.

Okoli kupa debelih kamnov gorí kres že precej časa. Potem pometejo pepel

in čarovnik krene po kupu razbeljenega kamenja, opiraje se ob čarobno palico in mrmrajoč bajsane besede. Za njim jo mahnejo trije moški, noseč poln naročaj zelenja. Nato jih posnema vsa zbrana soseska. Nekoč so na Aiatutakiju povabili prisotno Angležinjo, naj se udeleži poskusa. Odločila se je, čeprav je po vsem životu trepetala od straha, pomirjena ob pogledu na toliko drugih ljudi, ki so isto počenjali.

Gređoč po kupu kamenja se je skoro zadušila od vročine, vendar je brez nezgode prišla na drugo stran. Potem si je

Za čarovnikom gređo domačini skozi goreče ognjišče

ogledala podplate na svojih čevljih in ugotovila, da niso nič osmojeni.

★

Na otoku Mavričiju spada hoja skozi ogenj med obveznosti maloštevilne, zato pa tem bolj fanatične verske občine. Vrši se enkrat na leto, namreč 2. januarja, v mestecu Rožniku (Rose Hill). Najprej se pripravi četverokotno zemljišče, dolgo kakih 9 m in 2 m široko. Člani se pripravljajo na preskušnjo s celo vrsto strozosti in prostovoljnih poškodb. Lice si prebodejo z dolgo iglo ali pa si jo potisnejo skozi iztegnjeni jezik, da ga ne morejo več novleči v usta. Kavle si zadirajo v meso. Pogledi so jim b'azni in čudna reč! rane jim ne krvavijo. Na četverokot nasujejo debelo plast žerjavice. Na to prestralo stopi bos veliki duhovnik. Ko je prekorskal 9 metrov, mu stopala niso nič ožgana. Za njim krenejo pripadniki sekte drug za drugim, ta v nekakšnem zamiku, oni govoreč babilne besedice, tretji kažoč izredno zadovoljstvo. Na drugem koncu ognjišča jih sprejmejo verniki in jih pokropé s snopci rumenih cvetic, omočenih v kri kozé, ki so jo pravkar žrtvovali. Okoli

žerjavice je tolikšna vročina, ta se morajo prisotni otepati s pahljačami.

★

Na otoku Mbenggi je obred bolj zamotan. Vojvoda Gloucesterski je nedavno prisostvoval ognjenemu pohodu. Za to slovesnost izkopljejo 1 m globoko okroglo kotanjo, v katero naložijo kamen vulkanskega izvora. Nanj postavijo grmado, ki gori 16 ur pred svečanostjo. Vročina je tolika, da komaj zdržiš 3 metre od jame. Kdor se misli udeležiti pohoda, se je praznje oblekel in se ozaljšal kakor zeleni Jurij. Prednja četa nedeži kamenje pepela in žerjavice. Ako vržeš robec na kamenje, takoj sn'amení. Vendar ta pripeka ne ovira prednje čete, da ne bi bosopetila po jami, to pa brez bolečine.

Po tem prvem nastopu poskače vsa družba med krikom in vikom v jamo. Ob'ak dima vstane, a nihče se ne osmódi. Ko so naslednji spet zunaj, zasujejo jamo s prstjo in lamejo n'esati jo njei.

Učeniaki predlagajo razne razlage za ta pojav, a nobena se nam ne zdí čisto zadovoljljiva.

C

PENTRIT ALI PENTRINIT

Med najmočnejša razstreliva, ki jih poznamo, spada pentrite, ki je kakor nitroglicerín, po kemični sestavi spojina solitrne kisline, samo da se dobiva v trdni, kristalinični obliki. Brzina, s katero eksplodira, znaša 8000 m na sekundo. Zanimivo je, da zadostujejo za izdelovanje izhodne snovi tega razstreliva samo ogljik, voda in zrak. Razstreliva iz nitroglicerina, ki se jim primeša najmanj 10 odstotkov pentrita so po vnanosti popolnoma podobna dinamitom, imajo pa velikansko brizantnost pentrita in so dosti bolj odporna proti vremenskim vplivom. Ta razstreliva se izdelujejo pod imenom pentrititov.

SVETLOBA POGANJA STOPNICE

Na nekem kotodvoru berlinske podzemne železnice držijo s ceste na nižje ležeči peron takoče stopnice, ki pa zaradi neenačmernega prometa niso neprestano v obratu, ampak se začno avtomatično pomikati navzdol oziroma navzgor samo kadar se jim približa potnik. Avtomatizem je urejen s pomočjo nevidnega žarka infrardeke svetlobe. Žarek prečka dohod na stopnice in vpada na svetlobno električno celico, ki kontrolira pogonski motor stopnic. Potnik ki se približa stopnicam, mora nehote s svojim telesom prekiniti žarek in svetlo-noelektrična celica sproži motorjev za ganjač.

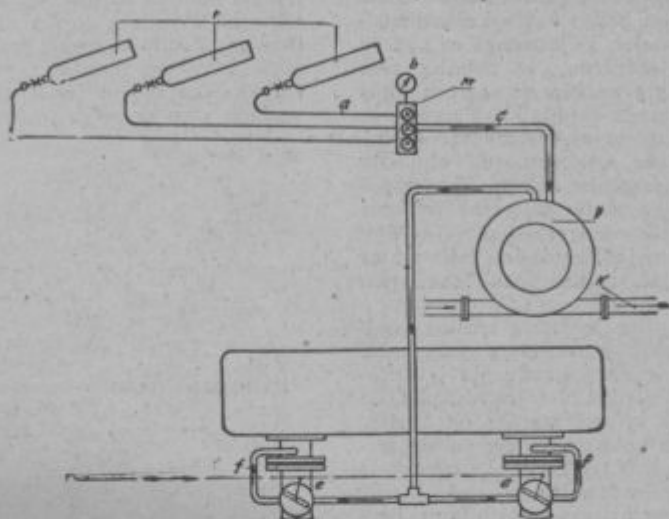

TEHNIČNI OBZORNIK

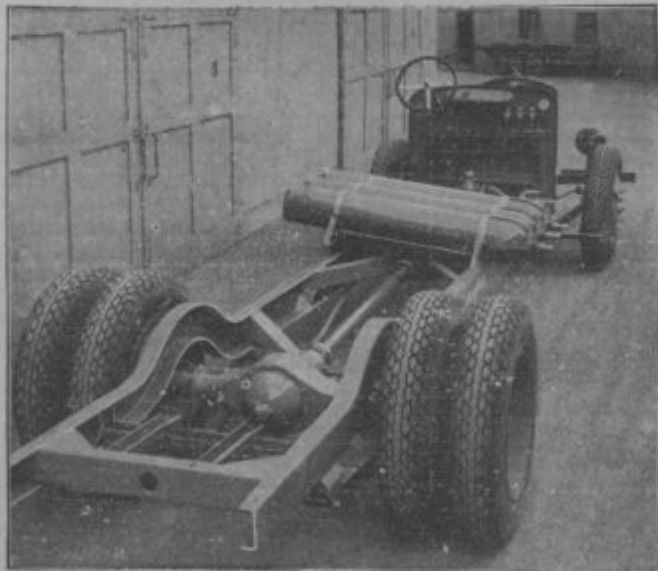
GORILNI PLIN — NADOMESTILO ZA BENCIN

Zavreti uvoz bencina in ga nadomestiti z domačim proizvodom je problem, ki že precej časa zanima tehnike in ekonomie.

Akumulirana električna energija, les, lesno oglje in bencin iz premoga so gnali doslej »brezbencinske« avtomobile na dirkah, ki jih z dobrimi uspehi prirejajo že več let srednjeevropske države z Italijo vred.

Sl. 1.

Sl. 2.

Čeprav je vzbudil zanimanje laičkih krogov šele sedaj, ko so nekatere države pričele z vso silo pospeševati gradnjo avtomobilov za »nadomestna gorilna sredstva«, se je njegova upravičenost pokazala šele v pravkar se razvijajoči kolonialni vojni: prva namera Anglije je bila zapor nafte in z njo bencina v napadalčevo deželo.

Uspehi so bili opazni na dejstvu, da se je lepa množica modelov s tekem utrla tudi pot v prakso.

Veliko pozornost je vzbudil izum znanelega izumitelja gasilskih lestev Magirusa, ki je izumil dodatno napravo k avtomobilskemu motorju, katera dovoljuje zamenjati bencin z običajnim gorilnim plinom. Ker se

Je zanimiva iznajdba v kratkem času sijajno obnesla, si jo hočemo поблиže ogledati. V to naj nam služi skica celotne dodatne priprave (sl. 1.). Zgoraj so narisane tri plinske bombe za shranjevanje vtekočinega gorilnega plina. Da izteka pri uporabi iz steklenic tekočina in ne plin, morajo biti steklenice nameščene v poševni legi. Po ceveh (a) teče plin preko zaklopke in manometra (b) v zbiralec, ki je nameščen nad ali za šoferjevim sedežem. Iz zbiralca teče plin po cevi v grevec, kjer ga segreva topla voda z motorjevega hladilnika. Tu vtekočineni plin izhlapi in se razteza vse dotlej, dokler ne doseže napetosti 0,7 atmosfer nad normalnim zračnim tlakom. Za uravnanje tega pritiska skrbe primerne zaklope. Skozi cev F teče nato plin kar v običajni sesalni vod motorja. Ker obdrži tako motor običajni vplinjač, nadomešča lahko plin bencin.

Pri uporabi plina je važna kurilna vrednost zmesi plina in zraka, ki jo vsesa bat v cilindru. Meritve so pokazale, da je kurilna vrednost kubičnega metra zmesi plina in zraka le za 40 kalorij manjša od kurilne vrednosti zmesi vplnjenega bencina in zraka (900 kalorij m^3) ter za 170 kalorij večja od zmesi vplnjene nafte in zraka (670 kal. m^3). Če uporabljamo torej plin pri bencinskem motorju, se učinkovitost motorja praktično sploh ne zmanjša, če ga pa uporabljamo pri Diesloveim motorju, se učinkovitost opazno zveča. V vsakem primeru ostane zmožljivost motorja ki jo označujemo s konjskimi silami, ista. Poleg tega so pri uporabi novega gonilnega sredstva še tele prednosti: izpušni plini so brez vonja, mraz na delovanje motorja ne vpliva, sunki, ki jih prejme vozilo pri začetnih pospebah, so mehki.

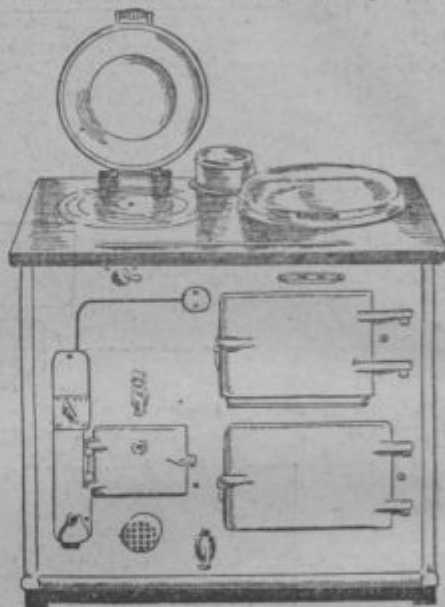
Praktične meritve so dokazale, da poceni zamenjava bencina s plinom propanom pogon motorja za 15 odstotkov. Ker znaša najnižja kurilna vrednost propana 11.300 kalorij, bencina pa 10.000 kalorij, nadomešča kilogram propana 1,3 kg bencina. Steklenica za 70 litrov vsebuje 33 kg vtekočinega propana in tehta z njim vred 77 kg. Kurilna vrednost treh steklenic je torej $3 \times 33 \times 11.300$ ali 1.118.700 velikih kalorij. Ta energija zadostja pri pettonskem tovornem avtomobilu (glej sliko št. 2) šasije tovornega avtomobila z dodatno napravo in s plinskimi bombami s šestimi cilindri in učinkovitostjo 100 konjskih sil za prevoz 400 km dolge poti. (Ima)

Nov način podkovanja konjev si je jel letos vedno bolj utirati pot v Nemčiji. Ker je podkovski žebelj povzročitelj mnogih nevarnih obolenj, je nova iznajdba, ki omogoča naglo pritrditev podkve brez žebeljev, velikega pomena. Umna konstrukcija omogoča namreč, da osane podkve trdno in nepremakljivo na kopitu.

PRAKTIČNE NOVOTE

STEDLJIV ŠTEDILNIK

Industrija je spravila na trg izredno praktičen štedilnik za večja in manjša gospodinjstva, ki predstavlja v svoji konstrukciji nekaj povsem novega. Pri njem se toplota namreč na poseben način akumulira tako da je poraba goriva sorazmerno z velikostjo štedilnika prav majhna. V štedilniku je vdelan termostat, ki avtomatično regulira kurjavo in temeljita izolacija vseh zunanjih sten skrbi za to, da se toplota ne

izgublja nepotrebno v okolico. Strežba novega štedilnika je kar se da preprosta. Samo enkrat na dan je treba iz posebnega vedra nasuti v polnilni jasek določeno množino koksia in enkrat na dan odstraniti pepel. Štedilnik je pripravljen za kuho in peko noč in dan in vzlic temu, da je neprenehoma vroč, porabi mesečno le za nekako 100 dinarjev kuriva.

Vrhnja plošča je razdeljena v dva dela. Prvi del ima trajno temperaturo 400 stopinj, drugi del pa 250 stopinj Celzija. Prva plošča se zaradi tega uporablja za naglo segrevanje. Liter vode zavre na njej v dveh minutah, potlej pa se lonci lahko odrinejo na drugo ploščo, kjer se jed počasi kuha naprej.

Posebnost novega štedilnika je v notranjosti vdelana kuhalna pečica, v kateri vlada trajna temperatura 100 stopinj C. V tej pečici se hranijo kuhane jedi vroče, dokler ne pridejo na mizo. Zelo praktično je spravljena v štedilnik tudi običajna pečica, ki drži za peko potrebno enakomerno temperaturo 250 stopinj. Debele izobačne stene, precizno uravnavanje temperature omo-

goča tudi najfinejšo peko, za kakršno so sicer potrebne posebne peči. V štedilniku je seveda tudi kotlič za vodo, ki drži 40 l. Voda v njem se zmerom drži pri 80 stopinjah. Dobi se lahko tudi štedilnik s posebnim vodnim kotličkom, ki drži dvojno množino vode in ki ima priključke za cevi, po katerih se z vročo vodo oskrbuje tudi kopalnica ali vsaj umivalnik.

V nabavi je novi štedilnik sicer nekoliko dražji od štedilnikov, ki se običajno postavljajo po stanovanjih in manjših gostilniških obratih, toda že v nekaj letih se naplačilo bogato obrestuje s prihranki na kurivu.

IZ LITERARNEGA SVETA

J. J. RABEARIVELLO:

TRADUIT DE LA NUIT, TUNIS, 1935

V madagaskarski zgodovini naletiš na tole anekdoto: Kraljica Ranavalo, ko je vladala še povsem neodvisno pred francoskim zavojevanjem velikega otoka, se je želela po zapadni šegi vzgojiti. Privedli so ji mladega evropskega profesorja, da bi je vadil v pevski teoriji. Pričetek je bil imeniten in kraljevska učenka je pazljivo poslušala. Toda ko je mladi mojster izjavil z doktorskim poudarkom in brez govorniške previdnosti: *«Une blanche vaut deux noires»* (ena belka zaleže za dve črni, t.j. polovična nota je za dve četrtinki), mu je vladarica prisolila dve krepki zaušnici kot plačilo za drzno trditve. Kraljici je bilo treba pojasniti, da gre za sekirice in ne za osebe. Glasbeni učitelj je prejel za odškodbo red Njenega Veličanstva.

★

Ohranimo si v spominu to, da je bila črna kraljica vnetja za godbo. Enako mora biti ves zavzet za Evterpino umetnost njen rojak, ljubimec Muz, J.J. Rabearivello, čigar novi snopič verzov je izdalo založništvo Editions de Mirages v zbirki *«Les Cahiers de Barbarice»* (Berberski zvezki). Ta lepi zamorec, ki je videl svoj lik v Zisu z dne 16. XII. 1934, je literarni urednik pri dvomesečnem ilustriranem magazinu *«Mahafinaritra»*, tiskanem v njegovi materinščini in deloma v francoščini.

Omenjene stihe *«Prevedeno iz nočie»* je pesnik najprej zložil v hovščini, nato pa jih preli v govorico Paula Valéryja. Zvočnost in sočnost njegovega izraza vas domisli Verlaine-ove zahteve po glasbi: *«De la musique avant toute chose...»* Slike in podobe pa so povsem orientalskega kova: Katera nevidna miš je prišla izza zidov noči in gloje mlečni kolač meseca? Zjutraj, ko bo pobegnila, se bodo videli tam krvavi sledovi zob... 12). Koža črne krave je razpeta (14) vzbudi v nas misel na oblak, razpet preko nočnega neba... Nekatore slike so nam tujcem nejasne, skoraj ugankne. V celoti je to prikupen šopek občutij in ubravnosti, najlepša cvetka v njem zame *«Le vitrier n'ègre...»* A. Debeljak

FILATELIJA

Nove znamke

Ekvador: V spomin na »dan rase« je izšla v Ekvadorju nova serija znamk. Obsega naslednje vrednote: po 5 c. višnjeva in črna, po 10 c. oranžna in višnjeva, po 40 c. rdeče rjava in rdeča, po 1 sucre rožasta in rdeča ter po 2 sucra temno zelena in rdeča. — Za letalsko pošto so izšle tudi posebne znamke po 5 c. višnjeva in rdeča, po 10 c. sepasta in črna, po 50 c. rumeno zelena in rdeča, po 1 sucre rožasta in višnjeva ter po 5 sucrov temno zelena in rdeča. — Za stoletnico, kar se je Darwin prvič mudil na Galapaskih otokih, pripravlja Ekvador spet posebne znamke. Na znamki po 2 c. bo zemljevid otokov (naklada 1.000.000 kosov), po 5 c. pogled na Iguano (1.000.000), po 10 c. domačin z otokov (2.000.000), po 20 c. Darwimova slika (500.000) po 1 sucre Kolumbova slika (500.000) in po 2 sucra pogled na Galapage (100.000).

Bolgarija: V spomin na narodnega junaka Hadžija Dumitra je izdala poštna uprava spominsko serijo znamk z različnimi slikami. Znamke imajo v okviru letnici *«1868—1935»*. Po 1 lev je zelena, po 2 leva rjava, po 4 leve rdeča, po 7 levov višnjeva in po 14 levov oranžna. Izdanih je bilo 30 tisoč popolnih serij, le vrednoti po 1 in 2 leva sta imeli naklado po 80.000 oziroma 90.000.

Argentina: Izšle so že dolgo napovedovane frankovne znamke s slikami znamenitih državnikov. Znamke so bile izdelane v argentinsk. državni tiskarni z vodnim znakom *«RA»*. Zoblčane so 13½. Vrednote so naslednje: pol c. lila (Belgrano), 1 c. oker (Sarmiento), 2 c. čokoladna (Urquiza), 3 c. zelena (San Martín), 4 c. siva (Brown), 5 c. oljčna (Aberc), 6 c. rjava (Moreno), 10 c. škrlatna (Rivadavia), 12 c. rjava (Mitre) in 20 c. svetlo višnjeva (Guemes). Konec decembra so izgubile vse dosedanje frankovne znamke svojo vrednost.

Nekaj zgodovine

Prva znamka, ki je zagledala luč sveta, je izšla na Angleškem 6. maja 1840. Kazala je takrat še mlado kraljico Viktorijo v črni barvi.

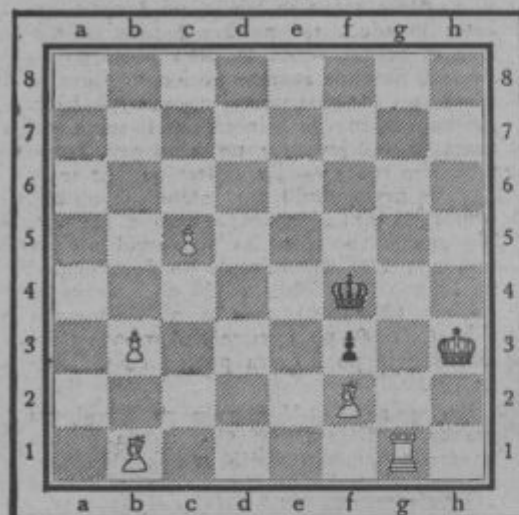
Za Anglijo so začele izdajati svoje znamke počasi še druge države po naslednjem redu: Združene države (1841) švicarski kanton Curih (1843), Brazilija (1843), kanton Ženeva (1843), Braunschweig (1844), Finska (1845), kanton Basel in Rusija (1845), Trinidad (1847), Thurn in Taxis (1847), Mavricij (1847), Francija (1849), Hannover (1849), Belgija (1849), Bavarska (1849), in Avstrija (1850).

Problem 142

E. Blume

Dortmunder Zeitung 21. IX. 1935.

Mat v treh potezah

ZA BISTRE GLAVE

189

Posebni virtuoz
Kateri pianisti igrajo z nosom?

190

Lovčeva kupčija

Lovec na kožuharje bi moral obnoviti svojo zalogo nabojev in se je odpravil v sosedno naselbino. Vzel je s seboj kunjo kožo, da bi jo zamenjal za to, kar je potreboval. V naselbini so mu dejali, da je mogoče dobiti za bobrov kožuh kunjo kožo in zavoj nabojev, kunja ima isto vrednost kakor zavoj nabojev in ena lisičja koža, dva bobrova kožuha pa imata veljavo treh lisičjih kož. Koliko zavitkov nabojev je prejel lovec za svojo kunjo kožo?

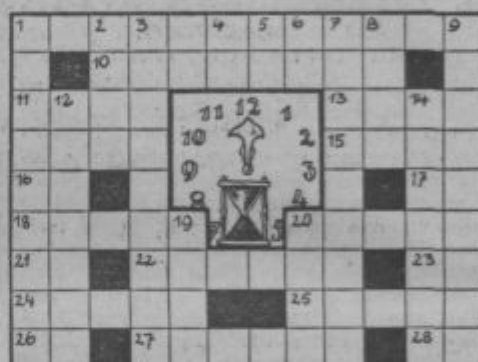
191

Vožnja naprej in nazaj

Neki možek se je hotel popeljati od svoje vile na deželi do 90 km oddaljenega mesta. Ko je prevozil del poti, se je moral ustaviti, da bi obnovil zalogo bencina. Ko je prevozil spet progo, ki je bila prav tako velika kakor prejšnja, se je moral obrniti

in popeljati celih 10 km nazaj, da vzame neki predmet na domu nekega sorodnika. Potem je opravil spet tolikšno pot, kolikor je znašala razdalja med njegovim domom in vilo njegovega sorodnika, tedaj je začel motor naganjati in se je moral 20 km popeljati nazaj, da je prišel do nekega popravilnice. Ko je bil motor v redu, je prevozil pot, ki je bila enaka razdalji od njegovega doma do popravilnice. Potem se je pa moral spet obrniti in voziti 35 km nazaj, da je obiskal nekega prijatelja. Kako daleč je bil ta od njegove vile?

NOVOLETNA KRIZALJKA

Crassus

Vodoravno: 1. priimek in ime abesinskega cesarja; 10. lberu podoben stvar (francoska ali nemška oblika); 11. jezero ali lak (angleško); 13. starofrancoska inadiča za inoui (neslišan); (neoznačena vrstica); starejša oblika za las; 15. mesto v hrvaškem primorju; 16. angleška kratica na računih s pomenom: oče ni pomote; 17. predlog; 18. zmrla rosa; 20. nasip, utrdba, nakop, okop; 21. tukaj; 22. ustje, žvokno, žrelo, mesteje; 23. zajmek; 24. vzklík + rudo pri vozu; 25. velelnik glagola obsejati; 26. kralj v veljoščini (staro romanski govori na otoku Krku); 27. mesto v italijanski Eritreji; 28. vzemi!

Navpik: 1. zadnji sveinik v letu; 2. hrvaška pokrajina; 3. afriška država; (neoznačena vrsta); povratni zajmek; 4. berač na Itaki (pri Homeru); 5. okrajšava uradno (lat.); 6. ime grške érke, tudi domač vzklík; 7. glavno mesto aktualne države; 8. nemško mesto kakor se čuje v študentovski popevki: Und in — ist es bene; 9. afriško ozemlje, v bibliji Kuš imenovano; 10. velikonočni vzklík; 14. tamkajšnji; 19. v severnem bajeslovju rod najvišjih bogov (francoska oblika); 20. medmet + ime staroslovenske pismenke.

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNISTVO NACELNO NE VRACA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ZA RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4.—, po raznašalcih dostavljena Din 5.—